

AFRIKAANSE SINGER-SONGWRITERS

Een vergeten Nederlandstalige traditie 3

De afgelopen twee nummers heeft *New FolkSounds* zich verdiept in de Zuid-Afrikaanse singer-songwriters die zich bedienen van het Afrikaans. Tot nu toe hebben we aandacht gehad voor de poëzie, de jongerencultuur, 'boeremusiek' en americana. In het laatste deel richten we onze blik op de zogenaamde 'luisterliedjes'. Voor de Afrikaners een verzamelterm voor het literaire levenslied, chansons en het cabaret-lied. Het is niet mogelijk om alle belangrijke artiesten uit dit genre uitvoerig te behandelen, dus zal ik er enkele uit pikken. Ik heb gekozen voor Koos du Plessis en Laurika Rauch.

Tekst: **Luther Zevenbergen**

Koos du Plessis

Zijn actieve carrière viel middenin de culturele boycot die Europa destijds voerde tegen Zuid-Afrika. Anders was hij ongetwijfeld ook in de lage landen veel bekender geworden. Met een donkere stem zingt hij in een sobere zangstijl zijn teksten. Het lijkt bijna meer een vorm van poëzie-voordracht dan zang. Niet verwonderlijk, aangezien hij naast liedjeszanger ook dichter was. Zijn werk is ruimschoots vertegenwoordigd in de bloemlezing die Gerrit Komrij ooit samenstelde van de Afrikaanse poëzie.

In 2004 komt er van Koos du Plessis een boek uit waarin hoogtepunten uit zijn poëzie en liedteksten bijeengebracht zijn. Meestal wordt hij geroemd om zijn eenvoud. In directe schetsen weet hij een melancholisch gevoel neer te zetten, dat geloofwaardig en persoonlijk overkomt.

Koos du Plessis werd in 1945 geboren in een gezin met vier kinderen. Hij raakte al snel geïnteresseerd in taal. Hij studeerde Afrikaans en Nederlands en vond werk als journalist. Hij werkte voor diverse kranten en begon zich daarnaast toe te leggen op het schrijven van poëzie en liedjes.

Koos du Plessis wordt als belangrijk vlaggendrager beschouwd van de 'muziek en liriek'-beweging. Een stroming die gedurende de jaren zeventig ontstond en waarin Afrikaanse muziek werd gemaakt, waarbij de tekst een prominente rol kreeg. In die tijd werden dan ook veel Afrikaanse dichters, zoals Ingrid Jonker, op muziek gezet. Koos zelf had wat moeite met de term 'luisterliedjes', omdat je naar alle liedjes moet kunnen luisteren, zo vond hij. Het belangrijkste was dat hij zijn liedjes zelf schreef en in eenvoudige stijl bracht.

Hij schreef al jaren voor zichzelf, maar toen een vriend van hem in 1975 een tape afgaf bij Nick Taylor, een producer van een Zuid-Afrikaanse platenmaatschappij, begon het balletje te rollen. Die was meteen weg van zijn muziek, en dit zou niet alleen tot een muzikale samenwerking leiden, maar ook tot een diepe vriendschap. Taylor zorgde voor een

aantal televisieoptredens, zodat Koos zijn liedjes aan een groter publiek kon laten horen. Uiteindelijk kwam in 1979 de eerste lp *Skadu's teen die muur* uit. Een waar meesterwerk. De prachtige, sober gearrangeerde liedjes maken veel indruk. Naast het titelnummer bevat de plaat prachtige liedjes als *Als jy my kon volg* en *Skielik is jy vry*. Het lied *Kinders van die wind* is nog steeds een klassieker. Vooral ook doordat Laurika Rauch er datzelfde jaar nog een grote hit van maakte.

Maar ook du Plessis kreeg de erkenning die hij verdiende. Zijn lp werd genomineerd voor 'langspeler van het jaar' en ook *Kinders van die Wind* viel in de prijzen. Naast Laurika Rauch en Anton Goozen, die ook dan hun carrière in een stroomversnelling zien raken, gaf du Plessis het Afrikaanse lied een serieus karakter.

In de jaren daarna was hij ook druk met schrijven en bracht meerdere bundels uit. In de jaren '81 en '82 kwamen zijn tweede en derde lp, *As almal ver is* en *Herbergier*, uit. Ze werden goed ontvangen, maar commercieel

waren ze toch wat minder succesvol. Het lijkt wel alsof de muziek steeds wat ingetogener wordt. Op *Herbergier* lijkt Koos bijna in zichzelf te mompelen, bijna fluisterend. Met zijn donkere stem geeft dit de schimmige teksten een extra ingehouden lading mee.

Op 15 januari 1984 verongelukt hij in de vroege ochtenduren niet ver van zijn woning in Wierdapark, door met zijn auto van een brug af te rijden.

In Zuid-Afrika blijft het werk verkopen. Niet in de laatste plaats doordat generaties na hem zijn belang voor het Afrikaanse lied blijven duidelijk maken. Johannes Kerkorrel (zelf ook inmiddels overleden) bracht nog een cd uit met alleen liedjes van du Plessis. Laurika Rauch zingt zijn liedjes al zo'n dertig jaar. En Gert Vlok Nel heeft op zijn cd een prachtige ode aan zijn grote voorbeeld gewijd.

*jou liedjies was so hartverscheurend skoon
te skoon te skoon om in te woon
hulle hoort nie in Afrika of hier êrens nie
jou liedjies belong eintlik nêrens nie*

Koos du Plessis

Laurika Rauch

De zangeres Laurika Rauch is een van de belangrijkste exponenten van de opleving van het Afrikaanse lied, eind jaren zeventig. Nadat ze drama had gestudeerd aan de universiteit van Stellenbosch was ze aanvankelijk actief als actrice. Ze raakte al snel geïnteresseerd in het werk van Jacques Brel, en vanaf haar eerste optredens als zangeres zou ze Brel vertolken. In 1979 werd ze op slag bekend met haar grote hit *Kinders van de Wind*, een lied van Koos du Plessis.

Ze zou in haar carrière veel liederen van anderen zingen, naast Brel en du Plessis bijvoorbeeld van Koos Kombuis en Joan Armatrading. Maar ze zou vooral nummers doen van Christopher Todd, een belangrijk Afrikaans tekstschrijver, waarmee ze ook zou trouwen.

Haar Brel vertolkingen heeft ze verzameld op *The Brel Album* uit 1997. Jammer genoeg is de cd voornamelijk gevuld met Engelstalige versies. En dat terwijl *Moenie weggaan nie*, een vertaling van *Ne me quitte pas* het hoogtepunt van de cd vormt.

Met tomeloos enthousiasme heeft Laurika Rauch zich altijd ingezet voor het Afrikaanse lied in het algemeen. Zo maakte ze voor de Zuid-Afrikaanse televisie een prachtige documentaire-serie *Kom Laat Ons Zing*, waarin alle belangrijke artiesten van de afgelopen dertig jaar de revue passeren. Van haar eigen generatie, met du Plessis en Anton Goozen en hun inspiratiebronnen, via de jaren tachtig met Koos Kombuis tot de huidige generaties singer-songwriters als Valiant Swart en Karen Zoid. Veel Afrikaners zijn somber over de positie van hun taal binnen de muziek. Rauch blijft echter geloven dat de Afrikaanse muziek toekomst heeft.

"Afrikaanse muzikanten spelen een grote rol in levend houden van het Afrikaans. Neem bijvoorbeeld Chris Chameleon, die een hippe uitstraling heeft, maar toch zuiver, beschaafd Afrikaans gebruikt. Ik ben trots op onze jonge muzikanten. Ze zijn zo toegewijd en gedisciplineerd. Als we niet ophouden met zingen in het Afrikaans, zal de taal ook voortleven. Onze popmuziek bindt ons nu samen zoals vroeger het christelijke liedboek dat deed."

Alhoewel Laurika serieus met haar muziek bezig is beschouwt ze alles op een nuchtere manier. Ze houdt haar muziekleven strikt gescheiden van haar privéleven. Dat ze geen sterallures heeft blijkt wel uit één van de dagdromen die ze openbaar maakt.

"Ik zou op een dag graag in een huisje langs de zee op een Grieks eiland gaan wonen. Chris kan daar schrijven en ik kan Afrikaanse liedjes zingen in het plaatselijke café."

Chris is de eerder genoemde echtgenoot van Laurika. Hij heeft liedjes geschreven voor veel verschillende artiesten. Laurika's carrière was al een tijdje onderweg toen ze elkaar leerden kennen, maar de liedjes van Christopher sluiten naadloos aan bij de performance van Laurika. Christophers kracht is vooral teksten te schrijven die zeer persoonlijk zijn, maar tegelijkertijd een subtiele laag toevoegen, die laat zien dat hij waarneemt wat er in de

Laurika Rauch (Foto: Ivan Naudé)

maatschappij om hem heen gebeurt. Soms vrij direct, zoals in *Miekie*, dat geschreven is naar aanleiding van de ramp met de Herald of Free Enterprise. Maar ook in de vorm van metaforen, zoals in *Stuur groete aan mannetjies Roux* en *Die Gang*. Twee liedjes over de onzekerheid met betrekking tot de politieke situatie, respectievelijk voor en na het einde van de apartheid. In *Die Gang* staat Christophers angst voor electriciteit symbool voor de angst die er in Zuid-Afrika heerste in de periode tussen de val van de apartheid en de eerste vrije verkiezingen.

*Diep in die donker gang, het ek na iets
verlang*

*Ek het die wind hoor sing, lente sal liefde
bring*

Laurika zingt de liedjes van haar man al bijna twintig jaar en in 2005 verscheen dan ook een bijzondere verzamel-cd *Chris se Treffers*,

met de beste liedjes van Christopher. Laurika Rauch heeft in het verleden verschillende malen in Nederland en België opgetreden, en het zou mooi zijn als dit in de toekomst nog eens zou gebeuren, zodat we ook hier weer van haar prachtige stem kunnen genieten.

Cd's:

Koos du Plessis, *Skadu's teen die muur*
(Trio records 1979)

Koos du Plessis, *Herbergier*
(Trio Records 1982)

Laurika Rauch, *19 Treffers van 21 jaar*
(Select Music 1999)

Laurika Rauch, *Chris se treffers*
(Select Music 2005)

Internet:

www.laurikarauch.com
www.koosduplessis.co.za